

**WAT WAAR IS IS NIET SIMPEL,
WAT SIMPEL IS IS NIET WAAR ...**
Over onderwijs en volwasseneneducatie

lezersreactie

In onderstaand kort artikel reageert Hanneke de Bode op de congresstroom over Volwasseneneducatie op de VON-conferentie van vorig jaar. Volwasseneneducatie, een randgebied tussen onderwijs en vorming werd toen gesteld. Onderwijs komt er ten onrechte te bekaaid af, vindt de schrijfster van deze lezersreactie.

In *Moer* 1982/4 trof ik een artikel aan over de Volwasseneneducatie. Dat artikel verbaasde mij zowel vanwege de positieve kijk die er op de VE gegeven werd als vanwege sommige, aan het onderwijs gemaakte verwijten.

In de inleiding van het artikel lees ik: 'Het is een bewijs voor de bekommernis van de VON voor wie minder kans (gehad) hebben. Als moedertaalonderwijsgevend voelen VON-mensen zich tevens betrokken bij alfabetisering en taalachterstand inhalen. De VON wil mee de oorzaken ervan helpen zoeken en ook middelen om die oorzaken te voorkomen. Voor de VON staat, zoals bekend, emanciperend werken en maatschappelijk weerbaar maken voorop in het onderwijs. Ook in het vormingswerk, meer bepaald in de volwasseneneducatie, werken begeleiders vanuit deze visie.'

Ook ik vind, dat wie in zijn/haar jeugd minder kansen heeft gehad, die kansen op latere leeftijd alsnog moet krijgen. Ook ik vind, dat emanciperend werken en maatschappelijk weerbaar maken belangrijke zaken zijn.

Niettemin, of juist daarom, heb ik grote twijfels bij het beeld, dat in het desbetreffende artikel van de VE geschetst wordt, evenals bij de daaruit voortvloeiende conclusies ten aanzien van onderwijs en VE.

Daarbij staat voorop, dat ik VE een zeer belangrijk onderdeel van mogelijkheden tot onderwijs, vorming en scholing vind. In het bijzonder het feit dat het onderwijs lang ontkend heeft dat het ook analfabeten produceerde, rechtvaardigt een kritische houding van de VE. Diezelfde kritische houding moet het onderwijs, denk ik, ten aanzien van de VE aannemen. Ik zal hieronder dan ook mijn bezwaren tegen genoemd artikel uiteenzetten.

Mijn *eerste* bezwaar geldt dan het beeld, dat in het artikel van 'de VE' geschetst wordt. 'De VE' blijkt in het artikel slechts de Alfabetisering en de Open School te betreffen. Er zijn echter in ons land officieel nog 'Educatieve activiteiten voor Culturele Minderheden', 'Prepensionering', 'Beroepskwalificatie', en 'Educatieve Netwerken' die onder deze term vallen. Bovendien worden in

de wandeling naai- en kooklessen, Spaans voor vakantiegangers en dergelijke ook wel tot de VE gerekend en zoniet daartoe, dan toch wel tot het volwassenenonderwijs. Hoe dan ook, het betreft hier nogal heterogene activiteiten en het is dan ook riskant om te generaliseren.

Een *tweede* bezwaar vind ik de suggestie, dat 'schools werken' met volwassenen, met name in de moeder-mavo, wél veel uitvallers oplevert en 'niet-schoolse werkwijzen', zoals de Open School, níet.

Als verklaring daarvoor wordt dan weer aangevoerd dat er in de Open School thematisch, dus vakoverschrijdend, gewerkt wordt.

Afgezien van het feit, dat met name voor de uitval bij de moeder-mavo's natuurlijk tal van andere verklaringen mogelijk zijn en dat een definitie als: thematisch is gelijk aan: vakoverschrijdend, wel heel primitief is, is het merkwaardig dat een uitval van 5 à 10 procent in de Open School níet als bedenkelijk ervaren wordt. Wanneer ik, op grond van ervaring en projectverslagen en dergelijke aanneem dat die uitval bij Alfabetisering en Activiteiten voor Culturele Minderheden even hoog is, geeft dat te denken.

Waarom? Omdat het reguliere onderwijs in mijn taxatie — en ik geef toe dat dit soort berekeningen op grond van onderwijsstatistieken en gegevens over Nederlandstalige analfabeten zeer ingewikkeld is — eenzelfde percentage afvallers, dat wil zeggen analfabeten en semi-analfabeten, oplevert. En aan dát percentage wordt door de VE de conclusie verbonden dat het onderwijs in hoge mate faalt! Als mijn berekeningen kloppen hebben we hier dus te maken met een aardig geval van 'de pot verwijt de ketel ...'.

Een *derde* bezwaar geldt de manier, waarop de begrippen 'onderwijs' en 'vorming' tegenover elkaar gesteld worden; waarbij 'vorming' kennelijk de voorkeur van de VE-werkers geniet. Het is niet duidelijk of vorming in de opvatting van de betreffende werkers nu méér is dan onderwijs, of mínder. Wel is duidelijk dat met onderwijs het traditionele, schoolse, klassikale basisonderwijs bedoeld wordt. Maar leren cursisten nu zowel lezen en schrijven, of Spaans, of Nederlands als een adequate houding ten aanzien van de plaats van die vaardigheden in de samenleving, of leren ze een houding ten koste van een behoorlijke verwerving van die vaardigheden? En wat bete-

kent bijvoorbeeld een passage als: 'Slechts in weinige gevallen kunnen ze écht niet lezen of zijn ze niet in staat te leren lezen' (p. 32)?

Vervolgens de suggestie dat begeleiders niet moeten hebben leren onderwijzen (p. 32), omdat het traditionele schoolse onderwijs voor de cursisten immers gefaald heeft.

Met de uitvalschattingen hierboven probeerde ik al aan te geven dat de bewering, dat het onderwijs zozeer faalt, op zijn minst twijfelachtig is. Bovendien blijken veel analfabeten bij nadere bestudering geen 'echte' analfabeten te zijn. Ze hebben ooit wel degelijk leren lezen en schrijven, maar zijn in de spelling blijven steken of hadden na hun schoolperiode lezen en schrijven niet meer nodig, iets waar de school niet verantwoordelijk voor is.

Wel is duidelijk dat de school voor de échte analfabeten in ieder geval gefaald heeft, maar de vraag rijst dan onmiddellijk of de VE met deze mensen wél goed uit de voeten kan of dat uitgerekend onder deze groep de uitvallers van de VE gezocht moeten worden.

In ieder geval is het niet goed denkbaar dat kennis van alfabetisatietechnieken, taalonderwijs, didactiek, werkvormen en dergelijke voor begeleiders van échte analfabeten ballast zouden zijn, evenmin als dat bij werk voor culturele minderheden het geval is. Wel is denkbaar dat een bepaalde soort persoonlijkheid het belangrijkste is, maar dat zal in het onderwijs ook best het geval zijn en heeft op zich niets met vooropleiding te maken.

Tenslotte zou ik willen wijzen op het feit dat niet alleen de doelgroep maar ook de situatie van 'onderwijs' en 'VE' zodanig verschillen, dat het weinig zin heeft om vergelijkingen te trekken of elkaars methoden te kritiseren of klakkeloos over te nemen. En zeker hebben we niets aan goedkope generaliseringsen. Met een knipoog naar Siel van der Ree zou ik willen zeggen: 'Wat waar is is niet simpel, wat simpel is is niet waar.'

Literatuur

Moer 1982/4: Dora Smeesters 'Volwasseneneducatie. Een randgebied tussen onderwijs en vorming', p. 30-34 *Vorming*, tijdschrift voor educatief werk, met name nr 8, 1982

de *Alfabode* Landelijke projectgroep Alfabetisering, Zeist

Voortgangsrapportage projecten VE, Ministerie van Onderwijs, Den Haag 1982